

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.246

Divendres, 29 de gener del 2016

SUMARI

- 1 Pau Vidal ▶ El catanyol es cura
- 2 David Paloma ▶ Norma de la llengua oral
- 3 M. Dolors Sardà ▶ Encara no heu participat mai al Voluntariat per la llengua?
- 4 Teresa Tort ▶ Esparpillar
- 5 GELA ▶ Dolor de llengua
- 6 Magí Camps ▶ Cartrons de llet
- 7 Els comentaris d'Eugeni S. Reig al Diccionari Normatiu Valencià
- 8 Miscel·lània d'enllaços

Aquest és l'últim butlletí del mes de gener. Durant el mes de febrer continuareu rebent l'**InfoMigjorn** gratuïtament, però us recordem que per continuar-lo rebent a partir del març caldrà haver pagat la subscripció anual. Preu de la subscripció: 20 euros l'any (si feu el pagament abans de l'1 de març, podeu gaudir d'un 25% de descompte i seran només **15** euros). Els antics subscriptors de l'**InfoMigjorn Cap de Setmana** podeu gaudir de **dues** subscripcions anuals per només 25 euros.

[Feu clic aquí per consultar les modalitats de pagament](#)

InfoMigjorn és un butlletí que distribueix missatges informatius relacionats amb la llengua catalana. Es publica dues vegades per setmana, dimarts i divendres. Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots. Edició: Isabel Casadevall.

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php>. Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat. [!\[\]\(faf942dc3e59ce8eb64b4ac481eca7e0_img.jpg\)](#) @InfoMigjorn

1 El catanyol es cura

Pau Vidal

El catanyol es cura. Interferències castellà-català (Barcelona: Barcanova, 2012)

Cada terra fa sa guerra

EXEMPLE D'ÚS: «Les autoritats alerten d'un augment preocupant del **botellón** els caps de setmana.»

ÚS CORRECTE: «...preocupant del **botellón** els caps...»

EXPLICACIÓ: *Puñetazo*, *medicamentazo* i *pantallazo* tenen equivalents plausibles, però què en fem del *pelotazo* urbanístic? Ni *cop de pilota* ni *pilotada*. Hi ha qui proposa **martingala** o **tripijoc**, que pel context ja s'entendrien. De vegades passa que hi ha realitats tan lligades a l'entorn on es creen que resulten intraduïbles, i aleshores és preferible adoptar el terme en la llengua original, que anomenem xenisme (*talibà*, *iceberg*, *quètxup*). En el cas del *botellón*, se n'han proposat mil solucions (*ampollot*, *ampollada*, *patacada*, *botelló*...), però cap supera el color local de *botellón*. Això sí, de moment, en cursiva, a l'espera que arrelhi la proposta de VilaWeb: **entrompada**.

2 Norma de la llengua oral

David Paloma

El Punt Avui Cultura, 17/01/2016

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/930738-norma-de-la-llengua-oral.html>

L'entrada en escena de TV3 i de Catalunya Ràdio, l'any 1983, va donar ales a un model de llengua catalana oral i estàndard. La preocupació pel català va deixar de centrar-se, de manera exclusiva, en la llengua escrita i, fins i tot, literària. La “televisió de Miramar” (manera d'anomenar els estudis de Televisió Espanyola a Catalunya, situats aleshores a Montjuïc) arribava a la “falta de sensibilitat”. ¿Per què es deien frases com *La reunió es perllongà per espai de deu minuts* quan només es volia dir *La reunió va durar deu minuts*?

La concepció utilitària de la llengua dels mitjans audiovisuals feia recomanar el màxim acostament a la llengua parlada, tot i que aquesta s'havia d'atenir a una

norma. La llengua havia de ser impecable: entendre el missatge a la primera comportava preocupar-se també per la pronunciació, que havia de ser natural, genuïna i no afectada.

Dos títols van marcar l'etapa inicial: *Elocució i ortologia catalanes*, de Francesc Vallverdú, i *Principals faltes davant del micròfon*, de Catalunya Ràdio (Ricard Fité n'era l'autor). Era el 1986, per bé que tots dos textos s'havien anat gestant temps enrere. En aquella època la llengua catalana es debatia entre el *heavy* i el *light*, dos models de llengua oposats. Aquest advocava per la claredat i es basava en el barceloní; aquell discutia tot el que amagava la claredat del *light*, incloent-hi els problemes de centrar-se en el barceloní.

A finals de 1987 l'Institut d'Estudis Catalans va nomenar una comissió per a l'estàndard oral en el si de la Secció Filològica. La componien Antoni M. Badia i Margarit, Joan Bastardas, Antoni Ferrando, Joan Miralles i Vicent Pitarch. Aquesta comissió es va encarregar d'elaborar un text sobre fonètica estàndard. No va ser una feina ràpida. El llibret es va publicar el novembre de 1990 amb el títol *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. 1. Fonètica* (el 1992 sortiria el document de morfologia).

Van ser 84 prescripcions dels usos lingüístics més convenients en un àmbit restringit i en un àmbit general, en un registre informal i també en un de formal. El formal, per als informatius; l'informal, per a les entrevistes espontànies, escrivia Badia i Margarit. Crec que ningú podia preveure l'èxit d'aquella "proposta". Fins i tot hi va haver qui, acceptant-la, va pronosticar que no tindria cap mena de "repercussió popular".

Tanmateix, les indicacions fonètiques entorn dels dialectes territorials de la llengua catalana s'han convertit, 25 anys després, en un dels documents normatius més coneguts i més seguits en el context de la llengua estàndard oral. S'hi refereixen tots els mitjans orals, sense excepció, i s'ensenyen a les facultats de Comunicació. En 25 anys se n'han fet edicions i reimpressions, algunes de revisades i de corregides, però les modificacions han estat poques i menors: simples aspectes de puntuació i d'estil, no pas de contingut. En el web de l'Institut d'Estudis Catalans hi trobareu penjada l'última versió (març del 2009) [[volum I, fonètica](#) · [volum II, morfologia](#)].

La pràctica de la llengua oral ha anat conformant un estàndard concret: amb preminència del dialecte central, però amb una acceptació dels altres accents; polimòrfic, possibilista i deutor (massa, segons alguns) de les indicacions de l'Ésadir, el portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals.

3 Encara no heu participat mai al Voluntariat per la llengua?

M. Dolors Sardà

Nació Digital, 18/01/2016

<http://www.naciodigital.cat/delcamp/opinio/12371/encara/no/heu/participat/mai/al/voluntariat/llengua>

Heu sentit a parlar de les parelles lingüístiques? Coneixeu el programa Voluntariat per la llengua? Hi heu participat mai? Si no és així us animo que continueu llegint aquest article, perquè ben segur que us pot interessar.

Aquesta activitat es duu a terme posant en contacte una persona voluntària que parli en català i una que fa poc que ha adoptat aquesta llengua. El compromís d'ambdues és dedicar una hora a la setmana durant deu setmanes a conversar en català mentre fan l'activitat que vulguin: prendre un cafè, anar a comprar, visitar una exposició, fer una excursió...

Des del 2003 l'impulsa la Direcció General de Política Lingüística i el gestionen els centres de normalització lingüística d'arreu de Catalunya, i justament aquest novembre es va arribar a les 100.000 parelles lingüístiques, una fita història que molts participants, també del CNL de l'Àrea de Reus, van celebrar al Teatre Nacional de Catalunya.

Formar part d'una parella lingüística, a més dels beneficis evidents de millora de la fluïdesa de la llengua catalana per part de l'aprenent, serveix per crear vincles emocionals amb el català, ens obre a conèixer altres cultures i altres realitats, i és una forma molt senzilla i a l'abast de tothom de contribuir a l'ús social de la llengua pròpia de Catalunya.

A més, des del Centre de Normalització Lingüística s'acull els participants i se'ls dóna suport en tot moment, amb el seguiment i formació necessàries i amb l'organització de tot un seguit d'activitats culturals, de lleure i de coneixement de l'entorn a què poden apuntar-se parelles i alumnes dels cursos de català.

Voldria destacar també que el programa té tot un seguit de complicitats que fan que el Voluntariat per la llengua creixi com una gran família: més de 60 entitats del Baix Camp i del Priorat i més de 300 establiments comercials hi col·laboren. I aquests darrers hi tenen un paper important en una altra iniciativa derivada: alumnat de determinats nivells i parelles lingüístiques hi poden anar a fer pràctiques en un entorn real.

A totes aquestes organitzacions i comerços, moltes gràcies, però sobretot, felicitats als que heu format part d'alguna de les 100.000 parelles o als que, després de llegir aquestes ratlles, us animareu a fer-ho. Endavant!

[Voluntariat per la llengua](#) (ConSORCI per a la Normalització Lingüística, Catalunya)

[Voluntariat pel valencià](#) (Escola Valenciana · Federació d'Associacions per la Llengua)

4 Esparpillar

Teresa Tort

Blog *Agafada al vol*, 18/01/2016

<http://blocs.mesvilaweb.cat/ttort/?p=268804>

Entendre'ns és un acte ordinari. En les relacions endogrups, no li atorguem cap mèrit perquè tenim la il·lusió que som capaços de traslladar el nostre missatge incòmode als interlocutors de torn. Però entendre'ns és una heroïtat.

De tot el que ens proposem dir, quina porció n'arribem a plasmar en paraules? De les paraules que acabem dient, quantes estan exemptes d'ambivalència, de sentit figurat o d'interpretació subjectiva? Si ens hi encaparrarem gaire, haurem de concloure que la semàntica és una ciència metafísica.

Per començar, el fang amb què modelem el nostre pensament són les paraules. Però la gran majoria dels vocables que manegem no tenen un sentit únic. Més encara, de vegades un mateix mot pot tenir significats de límits difusos. Agafarem un bonic exemple per adonar-nos-en.

Per a mi, **esparpillar** designa un acte molt específic. Serveix per descriure l'acció de remoure una cosa esbullant-la, escampant-la, fent-la menys compacta; tal com recull una de les accepcions del [DCVB](#).

Ho explicava fa temps en aquest text del [Diccionari afectiu de la llengua catalana](#):

De petita vaig perdre una arracada a l'hort i em vaig passar la tarda esparpillant les herbetes que creixien davall dels tarongers, més enllà dels rosers que ma mare i mon iaio cuidaven en complicitat. No la vaig poder trobar de cap manera. [...]

Quan vaig començar a treballar, lluny del poble i de les herbes, vaig aprofitar aquest verb per referir-me a l'acció que es fa amb els fulls abans de carregar la fotocopiadora. [...]

Trobo que aquest verb resulta curiós per raons diverses. Primerament, és una variant de la forma *esparpellar*, que sorgeix de l'encreuament d'*espargir* amb *espallar* (dispersar la palla), segons Joan Coromines.¹

A més a més, no tots els diccionaris presenten *esparpillar* com una simple variant d'*esparpellar*. El reguitzell de definicions atribuïdes a una i altra forma no sempre és coincident. Segons tres diccionaris ([DIEC](#), [DNV](#) i DCVB), *esparpellar* vol dir fer descloure les parpelles. Mentre que *esparpillar* significa fer obrir l'ull (DIEC) o eixorivir ([GDLC](#)). El sentit presentat en el meu exemple només és recollit al DCVB.

D'altra banda, quin altre sinònim hi ha per descriure l'acció de fer menys compacta una cosa? Espargir, escampar, dispersar, disseminar, estendre, esbarriar o esventar valen per referir-nos a aquest acte? Diria que no. Per què, doncs, no s'usa cap etiqueta per descriure aquesta activitat tan precisa en la llengua general? I, finalment, em pregunto: per què si usem fora de l'àmbit dialectal que li és propi una variant tan peculiar com aquesta ens acaben entenent igualment?

Potser només es tracta d'una qüestió de voluntat. Ens entenem perquè hem esmolat amb generositat la nostra capacitat d'inferir sentit del que ens diem. Ens entenem perquè volem entendre'ns. Que simple, veritat?

(1) [Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana](#), Joan Coromines

[Si voleu afegir un comentari a aquesta entrada, podeu fer-ho al blog de l'autora.](#)

5 Dolor de llengua

GELA (Grup d'Estudis de Llengües Amençades)

VilaWeb, 21/01/2016

<http://www.vilaweb.cat/noticies/dolor-de-llengua/>

La societat catalana ha mostrat aquests darrers anys signes de vitalitat inequívocs a l'hora de facilitar l'acollida lingüística i cultural dels nouvinguts. Algunes iniciatives s'han adreçat a un àmbit especialment sensible, el de la salut, en

el qual podem destacar, per exemple, la tasca extraordinària del GALI de la Universitat de Girona. Aquest grup ha posat a l'abast dels qui treballen amb immigrants estudis de comparació de les seves llengües amb el català, recursos pràctics de vocabulari i conversa mèdica i, en general, una interessant reflexió sobre les diferències que fan les llengües dels nouvinguts en la categorització dels estats patològics o més aspectes relacionats amb la salut i l'assistència de les persones. Per donar una mostra d'aquestes diferències de categorització, de les quals les llengües són el testimoni, pensem en un exemple del xinès mandarí: 讳疾忌医 (*huiji-jiyi*) significa 'negar-se (algú) a seguir el consell del metge per por de ser titllat de malalt'. No concebem, veritablement, res de semblant en català.

El personal mèdic i sanitari, doncs, ha pogut disposar d'alguns criteris i eines per a entendre les concepcions sobre la salut i la malaltia de persones que deixaven el seu país d'origen per un altre, sovint en condicions d'una gran precarietat, i ha pogut actuar en conseqüència, conscient de la importància de la qüestió.

A Catalunya hem viscut també aquests darrers anys una altra cara de la qüestió de la llengua, la salut i la immigració: la incorporació significativa en el nostre context, el de la societat i la cultura catalanes, de professionals de l'àmbit mèdic o sanitari procedents d'uns altres països. La situació ha demanat i demana a aquestes persones, com a professionals, el mateix compromís de comprensió de tota mena de pacients de cultures i llengües diverses, entre les quals hi ha també, per a ells, la llengua pròpia de Catalunya, el català, amb tot l'entramat d'aspectes culturals i antropològics que atresora i vehicula.

De tota la comunitat de pacients i malalts catalanoparlants, volem cridar ara l'atenció sobre un grup altament vulnerable que posa a prova el compromís dels professionals nouvinguts. Ens referim específicament al col·lectiu de les persones grans catalanoparlants que reben l'assistència de metges, infermers, responsables higiènic-sanitaris, fisioterapeutes, terapeutes, treballadors socials, educadors socials, psicòlegs, auxiliars de gerontologia i també de curadors no professionals.

La gent gran catalanoparlant és, dèiem, un col·lectiu especialment vulnerable. La vellesa és ja en si mateixa un espai de vulnerabilitat; les persones s'hi troben sotmeses a progressives despossessiones, com ara la pèrdua o la minva de diverses facultats físiques o mentals, la pèrdua d'éssers estimats i l'abandó forçat de l'habitatge propi, en canvi d'un espai en una residència o una cambra

en un hospital, fet que implica la renúncia a un marc de referència personal bàsic.

És en aquesta dinàmica de desposseïments que la llengua pot arribar a ser el darrer territori de confort, la darrera propietat que impedeix que l'ancià esdevingui un perfecte estrany. La gent gran catalanoparlant és un col·lectiu especialment exposat a allò que Enric Larreula anomenava fa uns quants anys (en una obra sobre les respostes emocionals a l'amenaça de substitució lingüística del català) el 'dolor de llengua'. I aquest 'dolor' reclama l'actuació d'uns professionals altament sensibles i implicats. No únicament amb la gent gran, és clar, però també i sobretot amb la gent gran.

La llengua dels catalanoparlants d'edat avançada no és habitualment la llengua híbrida de molts joves urbans, que sovint declaren que utilitzen el català o el castellà indistintament i que canvien de llengua gairebé sense adonar-se'n. Haver-se de comunicar en una llengua no habitual, en la llengua del cuidador, o provar de fer-se entendre pel metge en un idioma que no és el propi, pot constituir per a una persona gran un esforç de traducció esgotador, una simplificació inevitable i penosa del pensament, una indesitjada activitat d'impostació. Ras i curt: una nova evidència d'alienació.

Moltes persones grans catalanoparlants s'expressen en una llengua que, en part, resulta ja estranya a una part de la població. Una persona d'aquest grup d'edat parla del seu cos, per exemple, anomenant inequívocament l'*espatlla*, sense referir-se a l'*esquena*'. Expressa el seu estat físic dient que té *cruximent d'ossos*, que a estones *perd el món de vista*, que avui està *ben eixorivit* i que sembla que *es veu les orelles...* O, en canvi, afirma que ja fa una temporada que nota amb tristesa que *repapieja*, que *fa catúfols...* I es mira l'infermer amb agraïment i li agraeix la *bona jeia* i la paciència que demostra a tenir cura d'un vell, perquè... ja se sap que *caldera vella, bony o forat*. I li comunica, també, esperant un missatge de consol, els seus pensaments més foscos dient-li amb un posat resignat que *a mal de mort, no hi valen metges*, i que sent que *té els dies comptats*, que *està a les acaballes*, o que *té mala peça al teler*.

I si la persona gran catalanoparlant pot dir que *té mala peça al teler* no és perquè tingui un singular arravatament poètic, sinó senzillament perquè és el producte humà d'un territori i d'una cultura afaiçonats al llarg de segles per l'existència d'un comerç i una indústria tèxtils. Una activitat que deixa en el català expressions com *fil per randa*, *filat prim* o *no perdre passada*. La llengua, amb tot allò que transporta, és el darrer territori on tot té sentit.

La societat catalana ha donat mostres, en la qüestió de la llengua, la immigració i la salut, de fer costat a grups vulnerables, com ara els qui han vingut d'uns altres països, molt sovint en unes condicions molt difícils. S'ha interessat per la seva manera de veure el món i se n'ha enriquit alhora amb curiositat, interès científic, altruisme i una gran dosi d'humilitat davant l'immens tresor desconegut que aporten les llengües i les cultures dels nousvinguts.

La societat catalana ha fet un esforç, en general, de voler entendre la immigració, acollir-la i proporcionar-li el benestar. Els professionals nousvinguts que treballen en l'àmbit de la salut tenen també el desafiament d'implicar-se fermament en aquesta tasca i de saber veure, sense excepció, totes les manifestacions del 'dolor de llengua' dels seus pacients, entre les quals hi ha el dels catalanoparlants que han arribat al territori poc acollidor de la vellesa.

6 Cartrons de llet

Magí Camps

La Vanguardia, 11/01/2016

<http://www.lavanguardia.com/vida/20160111/301318076178/cartrons-de-llet.html>

Us imagineu que als cartrons de llet trobéssim les noves paraules estrangeres que ens invadeixen en la seva versió catalana? És a dir, us imagineu que l'IEC, el Termcat o qui sigui que en tingués la potestat establís amb celeritat una paraula catalana per al 'selfie', el 'food truck' o el 'zasca'? I, ara sí, en un exercici d'imaginació extrem, us imagineu que tots els parlants, a partir de la informació que ens arribés estampada als brics de llet, comencéssim a fer servir la paraula proposada i bandegéssim el 'selfie', el 'food truck' i el 'zasca' sense contemplacions?

Això que sembla ciència-ficció passa a Islàndia, un país de 320.000 habitants i 320.000 parlants d'islandès, la més conservadora de les llengües escandinaves. Conscients del seu patrimoni, els islandesos saben que només ells poden preservar la seva llengua i, tot i que pràcticament tots també parlen l'anglès, al seu territori no deixen de potenciar l'islandès. Així, cada matí, mentre esmorzen, aprenen les noves paraules en els cartrons de llet.

Ara són els italians els que volen aturar l'allau d'estrangerismes –anglicismes, sobretot– que entren en la seva llengua. Els italians, com els llatinoamericans,

incorporen els mots anglesos amb pronúncia acurada. És a dir, si han de dir 'style' (com diu un pot de condicionador que corre per casa: "fare lo style"), ho diuen ben bé com si fossin de Seattle. A l'Amèrica Llatina passa el mateix; és per això que es fan un tip de riure quan als de la Península ens senten dir Hewlett Packard a la nostra manera o el clàssic i sensacional Renol (Renault).

A Itàlia, doncs, ara volen aturar els anglicismes. En una iniciativa popular que ha arreplegat 70.000 firmes es demana al Govern, a l'Administració i als mitjans de comunicació que facin servir paraules que tothom entengui i que no utilitzin els estrangerismes innecessaris. La campanya du l'etiqueta #dilloinitaliano i no vol ser purista ni intervencionista. Conclouen que cadascú ha de parlar com vulgui i només pretenen que hi hagi una presa de consciència en els organismes amb influència pública.

L'Acadèmia de la Crusca –l'equivalent al nostre IEC– ja se n'ha fet ressò. El seu president insisteix que no s'ha de ser purista, perquè les llengües s'enriqueixen les unes a les altres. L'italià mateix, en el món de l'art i de la música, ha proveït les altres llengües d'un munt de paraules que ara tenen sentit universal. Però per què hem de dir 'market share' quan podem dir 'quota di mercato', es demanen?

Potser el cas de l'italià, per la seva permeabilitat, és un cas extrem, però és ben cert que els estrangerismes són com l'aigua, no tenen aturador, i cal vigilar fins on obrim l'aixeta.

7 Els comentaris d'Eugeni S. Reig al DNV

Atenent la invitació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua als usuaris d'aportar suggeriments per a millorar el *Diccionari normatiu valencià* en l'enllaç [propostes lingüístiques](#) que es troba en [la web del diccionari](#), Eugeni S. Reig, des del 20 de març del 2014 fins al 13 de juny del 2015, va enviar els seus **Comentaris al *Diccionari normatiu valencià*** als subscriptors d'**InfoMigjorn Cap de Setmana**. En total en va enviar cinquanta-set, de comentaris. [Ací us presentem l'índex complet, amb els enllaços corresponents on podreu llegir-los.](#)

8 Miscel·lània d'enllaços

- ▶ Entrevista a Eva Bertrana, directora de La Bressola: [“Els nostres nins no porten el català de casa, els l’hem d’ensenyar”](#), per Anna Albareda (*El Diari de l’Educació*, 19/01/2016)
- ▶ [“Els guies turístics de les Illes hauran de saber català per poder exercir”](#) (*Racó Català*, 11/01/2016)
- ▶ Eva Bosch i Roura: [“L’ensenyament de la pronunciació, una assignatura pendent”](#) (*Núvol*, 19/01/2016)
- ▶ Àlvar Llobet: [“L’occità, la llengua oblidada que viu al Parlament de Catalunya”](#) (*Nació Digital*, 20/01/2016)
- ▶ Griselda Oliver i Alabau: [“Follar el raïm”](#) (*Núvol*, 10/01/2016)